

Szigeti Jenő

A BIBLIAI TEREMTÉSTÖRTÉNET ÉS A KORÁN

Három nagy monoteista vallás közös hite, hogy a világot Isten teremtette és az emberi nem kezére adta, hogy mint Isten sáfára, helytartója, örököse éljen a föld és a teremtett világ javaival. Ez a megbízás nem az egyes embereknek, sem embercsoportoknak, nem is egyes vallásközösségeknek szól, hanem egyetemesen minden embernek, mindenféle megszorítás nélkül. Ez a hit a zsidóság és a kereszténység viszonylatában közismert, de amióta a manipulatív tömegkommunikáció az iszlámot a Sátánnal, minden rossz kútforrásával próbálja azonosítani, a Biblia és a Korán kapcsolatáról kevés szó esik.¹ A Korán az arab félszigeten született a Biblia hatására. Ezért a Korán tekintélye hasonlóan alakult, mint a Bibliáé. Az ortodox iszlám szerint a Koránnak nemcsak a szövege örök és a teremtésen kívüli – hasonlóan a verbális inspiráció keresztény tanításához -, hanem szentek még a kézíratai, sőt még a betűformái is.²

A zsidóság és a kereszténység hatása több irányból érkezett Közép Arábia beduinjaihoz. A legnagyobb szerepet az északról érkezett szír keresztények és a dél felől beáramló abesszinek játszották. Közép-Arábiában számos törzs felvette a kereszténységet. Tudunk arról is, hogy az Arab sivatag nyugati oázisaiban élő egyházaknak püspökeik voltak. A dél arabiai Nedzsrán tartományban sok monofizita és nesztoriánus „eretnek” élt, akiket előbb a zsidók, majd pedig a perzsák üldöztek. Közülük többen kerestek itt menedéket, és megjelenésükkel tovább színezték Közép-Arábia amúgy is színdús vallásos térképét. A szír kereszténység aszketikus jellegű gondolkodásából is sokat átvett az iszlám. A muszlim aszketák nem különböztek a keresztényektől. A világhoz, az emberekhez és az Istenhez való viszonyuk ugyanaz volt. A VIII. századtól kolostorokat alapítottak, amelyeknek épp úgy voltak rendi szabályai, mint a keresztények hasonló intézményeinek. Ruhájuk gyapjúból készült (szúf), ezért kapták a szúfi nevet. De ahogyan a keresztény szerzetesség, úgy a szúfik is hoztak idegen hatásokat az iszlámban. Hatottak az indiai képzetek és az egész hellenista világban elterjedt új-platonizmus is, sőt a különböző keresztény irányzatok hatása is érezhető az iszlámban. Így semmi csodáltnivaló nincs abban, hogy a bibliai teremtéstörténet hatása kimutatható a Koránban is.

A Korán 2. szúrája (fejezet) ami a leghosszabb, hiszen 286 versből, szakaszból (ájá =jelek) áll, beszél összefüggően a teremtés történetéről. A szúra neve: „A tehén” (al-Baqara), onnan kapta a nevét, hogy a 67. versben előfordul ez a szó. „(Emlékezzetek arra), amikor Mózes így szólt a néphez: ’Allah megparancsolja néktek, hogy áldozzatok egy tehenet!’³ Ez a szúra nemcsak terjedelme miatt jelentős, hanem mondanivalójának súlya miatt is. Ezért kezdődik így: „Ez az Írás, amelyhez nem férhet kétség: útmutatás az istenfélők számára, akik hisznek abban, ami rejtve van előttük, elvégzik az istentiszteletet, s adakoznak abból, amivel elláttuk őket” (2-3. vers).⁴ Itt a következőket olvassuk a teremtéstörténetről.

¹ Néhány eligazító tanulmány: Goldziher Ignác: Az iszlám. Bp. 1881. - Hans Küng: Christentum und Weltreligionen. Islam. München 1984. Piper. – Németh Pál: Mohammed és az iszlám. Theologiai Szemle (tovább: ThSz. 20. évf. 1977. 3-4. 86-92. – Németh Pál: Az iszlám – társadalmi rendszer? Th.Sz. 24. 1981. 4. 230-232. – Németh Áron: Jézus a Koránban. ThSz. 36. 1993. 2. 122-123.

² Németh Pál (1977). 92.

³ A Korán szövegeket Simon Róbert fordításában idézem: A Korán. Fordította Simon Róbert. Az eredetivel egybevetette Fodor Sándor. (Bp.) 1987. Helikon. Prométheusz Könyvek 17. A zárójelbe tett szavak, értelemkiegészítők). Ezt egészíti ki külön kötetben Simon Róbert: A Korán világa. Ami részletes kommentárt és gazdag irodalomjegyzéket tartalmaz.

⁴ Érdekességként jegyezhetjük meg, hogy a 2. vershez ez a kifejezése: „akik elvégzik az istentiszteletet” valószínűleg a szíriai egyház nyelvéből került ide. Jeffery, A. The Foreign Vocabulary of the Qur’an, Braoda 1938. 198. – Goirtein, S. D. Studies in Islamic History and Institutions. Leiden, 1966. 82.

„29. Ő az, aki teremtette néktek mindazt, ami a földön van, azután az ég felé fordult, és hét égbolttá formálta azt. Ő minden dolog tudója.

30.(Emlékezz arra), amikor az Urad így szólt az angyalokhoz: 'Egy helyettest fogok rendelni a földre', akkor (azok) azt mondták: 'Vajon olyasvalakit rendelsz oda, aki romlást okoz ott és vért ont, holott mi a te dicsőségedet zengjük, és a szentségedet magasztaljuk?' (Az Úr pedig így) szólt: 'Én tudom, amit ti nem tudtok.'

31. És megtanította Ádámnak az összes nevet. Azután megmutatta az angyaloknak (a dolgokat) és ezt mondta: 'Közöljétek velem ezeknek a neveit, ha igazat mondotok!'

32. (Azok így) feleltek: 'Dicsőség néked! Mi nem tudunk mást, csak amit te tanítottál nekünk Te vagy (mindenek) tudója, a bölcs.'

33. (Ő pedig) azt mondta: 'Ó Ádám, közöld velük a neveket!' Miután közölte velük a neveket, (az Úr) így szólott: 'Vajon nem mondtam nektek, hogy tudom az ég és a föld rejtett titkait? Én tudom azt, amit kinyilvánítok, és azt, amit elrejtetek.'

34. És (emlékezz arra), amikor így szóltunk az angyalokhoz: 'Boruljatok le Ádám előtt!' És ők mindnyájan leborultak, kivéve Iblis. Ő megtagadta azt és fennhéjázóan viselkedett, (mivel) a hitetlenekhez tartozott.

35. Azt mondtuk: 'Ó, Ádám! Lakozzál a feleségeddel együtt a Paradicsomban, és egyetek annak (gyümölcséből) amennyit szeretek és szátok megkíván, ahol csak akartok. Ám ne közeledjete ehhez a fához, különben a gonoszokhoz fogtok tartozni!'

36. És botlásra készítette őket a Sátán, és kiűzte őket abból az állapotból, amelyben leledtek. És mi így szóltunk: 'Induljatok lefelé (a Paradicsomból) a földre! Legyetek egymás ellenségei és legyen egy ideig a földön a szálláshelyetek, s (mindaz) ami az élethez szükséges.

37. És Ádám (ezután) a (vigasztalás) szavait kapta Urától. Allah megenyhült iránta: bizony Ő a kiengesztelődő, a könyörületes.

38. Azt mondtuk: 'Induljatok mindnyájan innen (a Paradicsomból) lefelé (a földre)! És ha később útmutatás érkezik majd tőle, azoknak, akik követik azt, nem kell félniök és nem fognak szomorkodni.

39. Azok azonban, akik hitetlenek és jeleinket hazugságnak nyilvánítják, azoknak tűz lesz az osztályrészük, és benne (égnek) örökké.

40. Ó Izrael fiai! Emlékezzetek a kegyességemre, amelyet irántatok tanúsítottam! Teljesítetek az egyezségeket irántam, s akkor én (is) teljesítem az egyezségemet irántatok! Én vagyok az, akitől félnetek kell !''

Ez a szöveg, első olvasásra is, a Biblia teremtéstörténetétől függ, és döntő módon, nemcsak emberképében, hanem eseménytörténetében is, eltér a keleti teremtésmitoszoktól. A bibliai alapokon jól viszont tükröződik benne a zsidó ággádikus hagyomány és a különböző ókori keresztény irányzatok hatásai is. Vizsgáljuk meg az idézett szöveget, amely maga is sejteti, hogy forrásirata a Biblia, hiszen a következőkben Mózesről, a zsidókhöz, mint Izrael fiaihoz szól, őket szólítja megtérésre, mivel a medinai zsidók szerint ősidóktól kezdve letértek a helyes útról. Szerette volna megtéríteni őket, de kísérlete kudarcot vallott és a szakaszból már a szakítást is kieri az olvasó.(vö. 2: 40-73. 83-86).⁵ Még a szombatrontást is felrója önekik. (pl. 65. vers: „Hiszen ismeritek azokat, akik közületek vétkeztek a sabbottal kapcsolatban, és akkor (mi) így szóltunk hozzájuk: 'Legyetek kitaszított majmok'”). Majd Jézusra hivatkozik, Mária fiára és a keresztényekhez fordul, hogy megtérést hirdessen nekik is (87. vers!)⁶

⁵ Nöldeke, T: Gesichte des Qorans von T.Nöldeke. 2. Auflage bearbeitet von F. Schwally, I: Über den Ursprung des Qorans, völling umgearbeitet von F. Schwally, Leiopzig. 1909. 173-174.

⁶ Németh Áron (1993. 122.

A Korán szerint Isten a világot hat nap alatt teremtette (7:54. – 10: 3. – 11, 7. - 41:9-12. – 50: 38.) Simon Róbert kommentárja szerint ezt a zsidó-keresztény hagyományból vette át a Korán, hiszen ez a korai keresztény irodalomban közhelyszerű állítás volt.⁷ A Korán 11. szúrája szó szerint idézi a teremtéstörténetet (7. vers – 1Móz. 1, 1-2). A Korán teremtéssel kapcsolatos szüksévszerűsége eszerint arra vezethető vissza, hogy Mohammed ismertnek tételezhette a Biblia ide vonatkozó ígeit.

A szöveg első jellemzője, hogy Isten tiszteletének alapját abban látja, hogy Ő teremtette az eget és a földet. Ez megegyezik a Biblia teremtéstörténetével. A Korán kutatók szerint a 2. szúra 21-39. versének keletkezése, ahol szövegünk is található, Mohammed korábbi mekkai éveivel köthető. A Koránnak ezek a mekkai szúrái értékesebbek, elevenek, rövidek, rímeik üteme egyszerű, de tartalmuk gyakran homályos. Mohammed működésének Mekki szakaszában az emberek megnyerésére koncentrált, ezért jobban épített a külső forrásokra. A mekkai és medinai szakaszokat a muszlim kommentátorok formai jegyek alapján szokták elkülöníteni. Itt arra hivatkoznak, hogy a 21. vers megszólítása: „Ti emberek” eltér a későbbi medinai megszólítástól: „Ti hívők”. Ennek a szakasznak a bevezető versei is rögtön a teremtéshittel érvelnek: „Ti emberek! Szolgáljátok az Uratokat, aki teremtett benneteket és azokat, akik előttetek éltek. Talán istenfélők lesztek. (Szolgáljátok őt), aki a földet fekhelyetekké, az égboltot építménnyé tette, és aki az égből vizet küldött le, s azzal mindenféle gyümölcsöt termesztett – táplálékul nektek. Ezért ne helyeztetek Allah mellé hozzá hasonló (isteneket), holott ti tudjátok (azt).” (2, 21-22. vers.).

A Korán szövege Allahot a föld és a „hét égbolt” teremtőjének, formálójának tartja. A hét égboltról szóló kozmogóniai elképzelés, mely az ókorban közhelyszerű volt, a babiloni hét bolygóistenségre megy vissza, mely föltehetően iráni vagy zsidó közvetítésen keresztül alakult a zsidók és a keresztények hét égbolt elképzelésévé. Elvesztve mitológikus tartalmát, szekularizálódott, de alkalmas modellnek tűnt a bolygók mozgásának kiszámítására, megértésére.⁸ A hét ég képzetével az apokrifok és a Talmud is foglalkozik.⁹ Minden különösebb spekuláció nélkül Pál is átveszi ezt az elképzelést. (Ef. 4, 10. 2Kor 12, 2)¹⁰, sőt a korai egyházatyáknál is szerepel ez az akkor már közkeletű frázisként használt fogalom.¹¹ A Korán viszont mitologizálja ismét ezt a fogalmat. Az iszlám szent könyve szerint mind a hét égboltnak meg van a maga feladata (41:12)¹² A legalsó égboltot lámpások ékesítik (v.ö. 15: 16-18. – 67: 5.), és strázsák is őrzik „minden pártütő sátán ellen” (37: 7. még: 15, 16-18. 21:32. – 67: 5). Speyer szerint¹³ ez az elképzelés is zsidó keresztény lehet. Sátán az Újszövetségben is „levegőbeli hatalmasság” (Ef. 2, 2. v.ö. 1, 21. Jn. 12. 31. ApCsel 26, 18)¹⁴ A teremtéstörténetben itt bekapcsolódik a mennyei lázadás képe. Az angyalok egy része ellene mond az ember teremtésének, méltatlannak tartja, hogy ez az új teremtmény lesz a földön Isten helyettese. Úgy érzik, hogy dicsőítésüket nem méltatja Isten kellő módon.¹⁵

⁷ Simon Róbert (1987). II. 175.

⁸ Speyer, H. Die Biblischen Erzählungen im Qoran. Hildesheim. 1961. 53-54.

⁹ Speyer, H. (1961). 12 – Az apokrifok: Lévi Testamentuma 2. – Assumptio Mosis 35. – Vanyó László (szerk): Apokrifek. Bp. 1980. Sz. István Társ. 184. –és 155.

¹⁰ Bietenhardt, H: Die himmlische Welt im Urchristentum und Spätjudentum. Tübingen, 1951.

¹¹ Ireneusz: Adversus Haereses 1, 9.

¹² Allah e szerint: „Úgy rendelkezett (az eget felől), hogy hét ég legyen két nap alatt. És mindegyik égnek kijelölte a dolgát”

¹³ Seyer H. (1961) 15-17. – vö. Beltz, W. Sehnsucht nach dem Paradies. Mythologie des Korans. Berlin, 1979. Buchverlag Der Morgen. 32-34.

¹⁴ Varga Zsigmond: Az Efézusi levél. Debrecen, 1973. A Debreceni Református Teológiai Akadémia Újszövetségi Szemináriumának Tanulmányi Füzetei 3. 34-35. – Balikó Zoltán: Az Efézusi levél. Bp. 1985. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya. 64-65.

¹⁵ Sidersky, D: Les oroginies des légendes musulmanes dans le Coran et dans les vies des Prophètes. Páris. 1933. 9-11. – Speyer, H (1961) 51-54.

Ádám úgy lesz a teremtés ura, hogy minden dolognak a nevét megtanítja neki Isten. A név tudása hatalom volt, a névadás pedig, egyenlő volt a meghódítással.¹⁶ Ez a felfogás tükröződik az ószövetségi emberek gondolkodási módjában is. József (1Móz 41, 45) és Dániel (Dán. 1, 7) amikor idegen hatalom uralma alá került, más nevet kapott. Eljákim király nevét Jójákimra változtatja az egyiptomi fáraó, amikor uralma alá hajtja országával együtt. (1Kir. 23, 34). Ugyanezt teszi a babiloni király Mattániával, amikor Sedékiásra változtatja a nevét (2.Kir. 24, 17). Ádám, mint a dolgok nevének tudója, sőt elnevezője az ószövetségi teremtéstörténetben is ismert (1Móz 2, 19). Hangsúlyos volt ez az elem a korai keresztény irodalomban is (pl. Kincsesbarlang, 8)¹⁷De az itt található szöveghez legközelebb a Num. r. 19,3. Midrása áll: „Miben állt (Ádám) bölcsessége? Azt találod, hogy amikor Isten meg akarta teremteni az embert, tanácskozott az angyalokkal. Azt mondta nekik 'Embert csinálunk a képmásunkra'. Ők azt mondták neki: 'Mi az ember, hogy megemlékezel róla?' Ő azt mondta: 'Az ember, akit teremték, okosabb, mint ti.' Mit cselekedett? Összegyűjtötte az összes barmot, vadat és szárnyast, az (angyalok) elé vitte azokat és mondta; 'Mi ezeknek a neve?' Azok nem tudták. Amikor megteremtette az embert, elébe vitte azokat és megkérdezte tőle: 'Mi a nevük?' Ő pedig azt mondta: 'Ennek ökör, ennek oroszlán, ennek ló, ennek szamar, ennek teve és ennek sas.'”¹⁸ Alexandriai Philón (Kr.e. 20-Kr.e.45) szerint - aki Püthagorasz és Platon által felvetett nyelvvitához szólt hozzá -, a nyelv, az első, a legbölcsebb ember szellemi terméke.¹⁹ A Korán ezzel szembefordul, és azt állítja, hogy Allah tanította meg a dolgok neveire az embert.

Mint látjuk, a Korán emberközpontú teremtéstörténetet örökít ránk. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a természet világát nem Isten alkotta. „Két nap alatt teremtette a földet” (...) „és szilárdan rögzített (hegyeket) helyezett rám (amelyek) föléje (magasodnak). És megáldotta azt és megszabta azon az élelmüket négy nap alatt” (41: 9-10). A teremtés célja mégis Ádám. Őneki kell megtanítani az angyalokat a dolgok neveire. Ezért kellett az angyaloknak leborulni öelőtte. Ádám Allah helyettese, utódja, helytartója a földön. A halifa szó gyakran fordul elő a Koránban. Egyrészt abban az értelemben használja, hogy az egyik nép felváltja a másikat. Ez arra az értelmezési módra ad lehetőséget, amit néhány muszlim kommentár is követ, hogy az angyalok nemzetségének uralmát – akik egyetlen értelemmel bíró lényekként egyedül lakták a földet -, felváltotta Ádám nemzetsége.²⁰ A halifa szónak a másik értelmezése az lehetne, hogy „helytartó”. W. Beltz ezt az értelmezést tartja helyesnek, hiszen ez egybeesik 1Móz. 1, 26.-al.²¹ Simon Róbert a Korán istenszemlélete alapján ezt az értelmezést kizártnak tartja.²² Ezt a botránkoztató állítást többen megpróbálták gyengíteni. Muhammad'Abdu szerint Ádám és Éva csak a mohamedánok ősei voltak. Emberek már öelőttük is voltak, mert különben az angyalok honnan tudták volna, hogy Ádám megteremtése az emberiség romlását okozza? Az újabb Korán magyarázók ezen az alapon még a

¹⁶ Pálffy Miklós: Isten neve és az ember az Ótestamentumban. Lelkipásztor. 35. évf. 1960. 7-8. sz. – Szigeti Jenő: Név és névhasználat vallásos háttere az Ószövetségben. in. Dankó Imre – Küllös Imola – Molnár Ambrus: Vallási néprajz. V. Debrecen 1991. Református Teológiai Doktorok Kollégiuma Egyháznéprajzi Szekciója. 55-74. – A siiták értelmezése szerint a nevek megtanítása azt jelenti, hogy Allah az imámok nevét nyilatkoztatta ki Ádámnak. Goldzicher Ignác: Die Richtungen der islamischen Korfanauslegung. (An der Universität Upsala gehalten Olaus-Petri-Vorlesungen. Leiden. 1920. 300.

¹⁷ Speyer H. (1961) 54. – A Kincsesbarlangról (Meárat gazzé) Komoróczy Géza cikke irodalommal: Király István (szerk) Világirodalmi Lexikon. (tovább VL.) Bp. 1979. VI. kötet. 289.

¹⁸ Speyer H.(1961) 53-54. – Simon Róbert (1987) II. 18-19.

¹⁹ Speyer H.(1961) 53-54. – A forrásmunkák itt.

²⁰ Paret, Rudi: Kommentar und Konkordanz. Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz. 1971. Kohlhammer. 16. A muszlim forrás pl Zam. I 67.

²¹ A muszlim hagyományban Bayd 23. W. Beltz: (1979). 56.

²² Simon Róbert (1987). 19.

darwinizmussal is megpróbálják a Koránt összeegyeztetni.²³ Van egy harmadik lehetőség is a szót *haliqa*-nak olvassák, ennek jelentése: 'teremtény'.²⁴ Ez a megoldás talán túl gyenge lenne ezen a helyen.

A Korán úgy tudja, hogy Allah agyagból teremtette Ádámot, ahogyan ezt a Bibliában is találjuk. (1Móz 2, 7). A Korán szerint az angyalok leborultak Ádám előtt, ezzel elismerték, elfogadták az Istentől néki rendelt rangját. Csak Iblis lázad föl ellene.²⁵ De ki ez az Iblis? 18: 50 szerint – ahol ezt a leborulási jelenetet megismételi a Korán -, így jellemzi. „Dzsinn volt ő a dzsinnek között és bűnös módon nem engedelmeskedett Ura parancsának.” Az iszlám hagyományos magyarázata szerint nem egy bukott angyal volt Iblis, hanem csak dzsinn, aki imádságos élete miatt az angyalok szintjére emelkedett. Most viszont öntelten és gögösen válaszolt Allahnak. Azt a kifogásolta, hogy Ádám „agyagból teremtett” (17:61. 38: 71-76.), míg a dzsinnek, akik közül ő imádságos, Istent dicsérő magatartásával kiemelkedett, samum tüzből teremtettek (15:27. 7:11-12.) A samum melléknév 'nagyon forró', 'perzselő' jelent,²⁶ a pokol tüzt. A kutatok szerint ez az anyag is zsidó, és biblikus gyökerű. Jó párhuzama ennek a zsidó eredetű, de keresztény feldolgozásban ránk maradt *Vita Adae et Evae* (Ádám és Éva élete) című pszeuróepigráf irat, a szláv Hénokh-könyve²⁷ vagy Szedrahk apokalipszise²⁸ és a Kincsesbarlang²⁹. A gazdag párhuzamokból kiderül, hogy ez a jelenet feltétlen zsidó-keresztény eredetű. Az Iblis név a görög diaboloszból származik, ami közsímmertén a Sátán neve.³⁰

A paradicsomi tiltott fa története is feltételezi 1Móz. 2:16 és 3, 3. ismeretét, mint ahogyan erre Speyer utalt.³¹ A sátán (saytan) szó használata a Koránban bizonyos problémákat vet fel. Ádám és Jób (Korán 38:41) megkísérőjeként határozott névelővel álló személynév. Ebben a funkcióban a héber Satan-t idézi a Bibliából, ami ott ellenséget jelent.³² Mohammed valószínűleg az etióp Saytan közvetítésével vette át. Ebben az alakjában az as-Saytan = Iblis. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy ez a szó az iszlám előtti korban is volt és a ginn gyann szinonimájaként használták. Ebben az értelemben mindig többes számban (sayatin) fordul elő. A Koránban ilyen értelemben 18-szor találjuk. A szónak ez a köznévi használata és az, hogy törzsi névben is előfordul (a Banu Kinda = a Kinda törzs egyik ágának Banu Saytan a neve) arra utal, hogy ez a szó az arabban őshonos volt, tehát nem tekinthető átvételnek.

A muszlim lexikográfusok szerint a saytan alapjelentése: kígyó.³³ A Sátán és a kígyó azonosítása egyértelműen keresztény eredetű. Jól igazolja ezt Jel 12, 9. De lehet az apokrif irodalomból is párhuzamokat idéznünk.³⁴ Hogy a Sátán miért a kígyó képében jelentkezik és

²³ Goldziher Ignác: Die Richtungen der islamischen Koranauslegung. (An der Universitäre Upsala gehaltene Olaus-Petri-Vorlesungen). Leiden. 1920. 358

²⁴ N. A. Faris: Khalifa or khalifa. A variant reading of surah 2, 28. Muslim World, XXIV. (1934) No. 2. 183-186. – uő. Khalifa not khalifa. U.o. 412-413. – Jeffera, A. Another Note on Khalifa. Muslim World, XXIV. 1934. 413.

²⁵ Speyer (1961) 54-58. – Torrey, Ch: The Jewish Foundation of Islam. New York. 1933. 71.

²⁶ Simon Róbert (1987). II. 245. Egyes muszlim nyelvészek szerint az éjszakai hőséget jelenti, majd pedig azt a perzselő sivatagi szelet ami áthatol a pórásokon.

²⁷ Vanyó László (szerk.): Apokrifek. Bp. 1980. Sz. István Társ. 38-144.

²⁸ Komoróczy Géza cikke. VL. (1992) 14, 207. (irod.)

²⁹ v.ő. 17. jegyzet.

³⁰ Horovitz, J. Das koranische Paradies (első kiadás 1923). in. Paret, Rudi (Hrsg): Der Koran. Wege der Forschung, Bd. CCCXXVI, Darmstadt. 1975. 87. – magyarázata: Simon Róbert (1987). II.20.

³¹ Seyer (1961) 61, 68-77.

³² Schäferdiek, Knur cikke. In. Gerhard Friedrich (ed): Theological Dictionary of the New Testament. Vol. VII. Grand Rapids, MI. 1971. WM. B. Eerdmans P.A. 151-165. (irod.) – Újszövetségi előrordulásáról: Varga Zsigmond J.: Újszövetségi görög-magyar szótár. Bp. 1992. Magyar Bibliatanács - Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya. 859-860.

³³ Wellhausen, J. Reste arabischen Heidentums. Berlin und Leipzig 2. Aufl. 1927. 153. – Firuzabádi; Tag arabus, s.v.

³⁴ Kincsesbarlang 10-11. Vita Adae et Evae 16. Mózes apokalipszise 15-30. az etióp Ádám-könyv

nem a saját formájában arról a Kincsesbarlang azt beszéli, hogy olyan undorító volt a külseje, hogy Éva biztosan elfutott volna előle. A Korán Sátánnal kapcsolatos kettős szóhasználata arra vezethető vissza, hogy élt a korábbi arab szó tartalma, és az új, etióp közvetítéssel érkezett bibliai alak is. Az arab alapjelentés találkozott a keresztény kígyó = Sátán azonosítással, és így került a Koránba.

A Korán 2: 37 a párhuzamos helyek alapján érthető. Az elbukás és a kiengeszelődés történetét 20:115-123. így beszéli el: „Megállapodást kötöttünk korábban Ádámmal. Ám ő elfeledkezett (arról), és nem találtunk benne szilárdságot. És (emlékezz arra), amikor azt mondtuk az angyaloknak: 'Boruljatok le Ádám előtt!' És (mindnyájan) leborultak, kivéve Iblis. Ő megtagadta. És azt mondtuk: 'Ádám! Ez ellenséged neked és a te feleségednek. Csak ne üzzön ki kettőnket a Paradicsomból, mivel (akkor) szerencsétlen leszel! Bizony, megadatott (neked), hogy ne éhezzen benne és ne légy mezítelen, és hogy nem szomjazol ott és a tűző naptól nem szenvedsz'. Ám (gonosz gondolatokat) sugalmazott neki a Sátán. Azt mondta: 'Ádám! Megmutassam-e neked a halhatatlanság fáját, és olyan hatalmat, ami nem múlik el?' És mindketten ettek belőle és látható lett nekik a szemérmük. És a Paradicsom (fáinak) leveleit kezdték összeróni magukon. Ádám nem engedelmeskedett az ő Urának és eltévelyedett. Azután kiválasztotta Őt az Ura és kiengesztelődve fordult hozzá és az igaz útra vezette. Azt mondta: 'Induljatok lefelé innen (a földre) mindnyájan! Legyetek egymásnak ellenségei! És ha majd útmutatás jő el tőlem hozzátok – aki követi az útmutatásomat, az nem tévelyeg és nem lesz szerencsétlen.'” A szakasz nyilvánvalóan 1Móz 3. 1-7. és 15.-től függ. A Korán 7. szúrájának egy szakasza azt is elmondja, hogy mi motiválta az Istennel megszakadt kapcsolat megjavulását. „(Ekkor) szólította őket az Uruk: 'Vajon nem tiltottalak-e el benneteket ettől a fától, és nem mondtam-e néktek, hogy a Sátán nyilvánvaló ellenségeitek?' Ők ketten pedig azt mondták: 'Önmagunk ellen vétkeztünk. Ha nem bocsátasz meg nekünk, és nem leszel irgalmas hozzánk, bizony kárvallottak leszünk a kárvallottak között.'” (7: 22-23). A kiválasztás oka: Ádám bűnbánata volt, amit úgy a zsidó, mint a keresztény hagyomány jól ismer.³⁵ A kiűzetés története is többször ismétlődik a Koránban. (20: 123-124. – 7:24. –

³⁵ A zsidó hagyományhoz: Speyer (1961) 74-75. – Apokrif keresztény párhuzamok: Vita Adae et Evae. 6,47. Kincsesbarlang 12.

35:6). A Paradicsomból való kiűzés a Korán szerint földre űzést jelent, ahol Isten gondoskodik arról, ami az élethez szükséges. Ez a kiengesztelődés egyik leglényegesebb eleme. Ezért a Paradicsomon kívül születetteknek az a legfontosabb tudnivalójuk, hogy: „Bizony, a Sátán a ti ellenségeitek. Tekintsétek hát őt ellenségnek! Ő csak szólítja a szövetségeseit (hizba-hu), hogy a (Pokol) tüzére kárhozottak közé tartozzanak”(35:6).

Összefoglalva tehát az iszlám, teremtésről szóló tanítását, azt kell mondanunk, hogy a folklorizálódott bibliai alapú teremtés-történet emberközpontú magyarázatot ad az élet indulásának titkára. Allahot, minden más arab istenség fölé emelte és a zsidók, és a keresztények Istenével azonosította, mint egyetlen istent, aki a világot teremtette. A világot az ember számára hasznossá tette, hogy éljen a teremtett világ javaival. Ezért nevezi a Korán a föld minden kincsét az Istentől nekünk adott jóknak. Sem a természet erőivel birkózó munka, sem pedig annak fáradtságos volta nem rossz, nem Isten büntetése, hanem az ember javára adott lehetőség. Ezért, aki megveti a munkát, az vétkezik Isten akarata, törvénye ellen.